

KAPellen en kruisen

nummer 80

oktober 2018



Doe wel en zie niet om

STICHTING Kruisen en



KAPellen in Limburg



Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Swalmerstraat 100
Postbus 470
6040 AL Roermond

Telefoon
(0475) 386 747

E-mail
skkl@bisdom-roermond.nl

Website
www.kruisenenkapellenlimburg.nl
www.facebook.com/kruisenenkapellen

Bank
ABN-AMRO
IBAN: NL58 ABNA 0576 2201 59
BIC: ABNANL2A



Doel

De stichting, verbonden met het Bisdom Roermond, is als overkoepelende organisatie sinds 1954 actief betrokken bij de zorg voor kruisen en kapellen in Limburg.

Doelstelling is het adviseren en stimuleren van lokale groeperingen en particulieren.

De stichting adviseert op het gebied van restauratie en onderhoud, alsmede bij het oprichten van kruisen en kapellen.



Kapellen en Kruisen

is een uitgave van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Redactie

Wim Clout en Sander van Daal

Donateurs
minimaal € 25,- per jaar

Abonnementen
€ 15,- per jaar

ISSN 1875-1644



provincie limburg

**HUIS VOOR
DE KUNSTEN
LIMBURG**



BISDOM  ROERMOND

VAN DE VOORZITTER

Op vertrouwde voet verder

Liefhebbers van religieuze tradities konden dit voorjaar hun hart ophalen tijdens de Heiligdomsvaart in Maastricht. Vele tienduizenden mensen genoten van de twee ommegangen. Ook de vieringen en culturele evenementen werden zeer druk bezocht. Een ding is zeker: Sint Servaas mag dan al eeuwen dood zijn, in Maastricht is hij springlevend. En niet alleen daar. Ook buiten 'zijn' bisschopsstad wordt de devotie tot Sint Servaas levend gehouden. In Nunhem bijvoorbeeld. Daarover valt te lezen in deze uitgave van *Kapellen en Kruisen*.

En we houden de herinnering aan de Heiligdomsvaart ook nog even levend door een aantal andere heiligen, die met Maastricht verbonden zijn, te belichten. We zijn op zoek gegaan naar kapellen van de heilige bisschoppen Lambertus, Hubertus, Monulphus en Gondulphus. Ook zij blijken op verrassend veel plekken in Limburg vereerd te worden. Daarmee zetten we de serie die we dit voorjaar begonnen zijn voort om de Maastrichtse stadsdevoties van buiten de stad op te zoeken. Vele daarvan blijken een geheel eigen interessante geschiedenis te hebben.

Natuurlijk leest u in deze uitgave van ons tijdschrift ook weer actuele berichten over herplaatste kruisen of gerestaureerde kapellen of jubilerend klein-religieus erfgoed, zoals de jarige Lourdesgrot in Valkenburg. De adviseurs van de Monumentenwacht hebben weer praktische tips voor het onderhoud en ons archief legt weer enkele vragen aan u voor.

Zo gaan we aan het begin van dit nieuwe werkjaar na de zomerstop op vertrouwde voet verder met het behoud en beheer van kruisen en kapellen. Maar de achterliggende boodschap steken we zeker niet onder stoelen of banken. Het is immers geen toeval dat we kapellen bouwen en onderhouden of wegkruisen oprichten. Ze stáán ergens voor: ze herinneren ons dagelijks aan het evangelie: de Blijde Boodschap van Jezus Christus. Via deze kleine monumentjes langs de rand van de weg wordt die boodschap dagelijks stilzwijgend, maar niet mis te verstaan, verkondigd. Grote dank aan de vele vrijwilligers die zich hiervoor belangeloos inzetten.

Matheu Bemelmans,
voorzitter

INHOUDSOPGAVE:

2	Van de voorzitter	17	Van de redactie
2	Inhoudsopgave	18	Inventarisatie van kruisen en kapellen
3	Monulphus en Gondulphus, klappe- rende patroonheiligen van Maastricht	20	Boskruis bij Kasteel Hillenraad (Bou- koul/Swalmen) na vele jaren eindelijk prachtig hersteld
6	Hubertuskapelletjes in Maasgouw	22	De Lieve Vrouwkes van Limburg (15)
8	Hubertus en de dolle honden	24	Inzegening van de aartsengelen bij de Valkenburgse Lourdesgrot
10	Lambertuskapel Reuver	25	Wie zijn deze 3 aartsengelen?
12	Lambertusbeeld(en) in Haalen	26	Archivaria
14	Verering van de H. Servatius, bis- schop en belijder - Nunhem	26	Boekje Chris Willems
17	Koninklijke Onderscheiding Bèr Geurts	27	Aandachtsgebieden bestuursleden

FOTO'S OMSLAG:

voorzijde: Beeld Monulphus en Gondulphus aan de voet van de Sint-Servaasbasiliek, Jef Courtens, 1993 (foto Sander van Daal)

achterzijde: Raampje Sint Hubertus in de Fatimakapel in Herkenbosch Frans Slijpen 1957 (foto Sander van Daal)

Monulphus en Gondulphus, klapperende patroonheiligen van Maastricht

door Sander van Daal

Monulphus, soms met aanduiding van Maastricht (zesde eeuw, Maastricht) was volgens de traditie de twaalfde bisschop van het bisdom Maastricht. Monulphus wordt gezien als de stichter van de Sint-Servaasbasiliek. Hij wordt tevens vereerd als heilige, waarbij hij vaak in één adem wordt genoemd met zijn opvolger Gondulphus (zesde/zevende eeuw - overleden na 614) die wellicht ook Bettulphus genoemd wordt. Omdat de Maastrichtse bisschoppen zich nog lang Tungrorum episcopus (bisschop der Tungri) bleven noemen, ook na het overbrengen van de bisschopszetel naar Luik, gelden zij tevens als de 21ste en 22ste bisschop van Tongeren-Maastricht-Luik. Hun feestdagen zijn 15 mei, samen met alle heilige bisschoppen van Maastricht, en 16 (en 21) juli voor Monulphus en Gondulphus apart.



Levens

Over de historiciteit van beide Maastrichtse bisschoppen is weinig met zekerheid bekend. De oudst bekende levensbeschrijvingen dateren uit de elfde eeuw, al hebben zij ook hun sporen in de eigen tijd nagelaten. Hun verhaal wordt ech-

ter omhuld door legendevorming. De Acta Sanctorum vermelden slechts twee vitae van Monulphus, beide niet ouder dan de elfde eeuw. Monulphus zou de zoon zijn van Randas, graaf van Dinant die gehuwd was met een dochter van de graaf van Osterne. Hij was gehuwd en cantor in de kerk van Maastricht, maar geen priester. Hij muntte volgens de overlevering echter zozeer uit door zijn deugdzaam leven, dat de geestelijkheid en het volk van Maastricht hem in 539 kozen tot bisschop, als opvolger van Domitianus. In 568 stierf Monulphus' vader. Doordat hij verder geen kinderen had, vielen al zijn bezittingen toe aan de Maastrichtse bisschop en werd het bisdom Maastricht eigenaar van het graafschap Dinant.

Monulphus bouwde vanaf 556 een kerk met Sint Bartholomeus als patroonheilige op het graf van Sint Servaas en verbond er een kapittel aan van veertig kanunniken. Deze magnum templum groeide uit tot de latere Sint-Servaaskerk. Hij liet het stoffelijk overschot van Servaas in een ruimte onder het koor plaatsen. Over de beweegredenen van Monulphus bij de bouw van de grafkerk bestaat onder historici veel discussie. Rond deze tijd probeerden diverse aristocratische elites in Gallië hun aanzien te vergroten door zich een heiligengraf toe te eigenen teneinde hun eigen machtsstreven te rechtvaardigen. Mogelijk handelde Monulphus in deze geest en creëerde hij de Sint-Servaascultus door op het vermeende graf van de heilige een grafkerk te bouwen. Na zijn overlijden, volgens de overlevering in 578, werd Monulphus in de door hem gebouwde kerk begraven.

Dat bisschop Monulphus wel degelijk heeft bestaan, blijkt uit de aanwezigheid van een briefje uit de tweede helft van de zevende eeuw dat zich in het Departementaal Archief in Chartres (F) bevindt. Het vermeldt vertaald: 'Dit zijn relieken van de kleding van Heer Monulphus, bisschop van Maastricht'. De relieken zelf zijn verloren gegaan en hoe ze in Chartres terecht zijn gekomen blijft onduidelijk.

Ook over het leven van Gondulphus staat historisch weinig vast. Aan de Synode van Parijs nam in 614 een zekere bisschop Bettulfus deel. Het is niet duidelijk of dit dezelfde persoon is als Gondulphus, of dat het gaat om zijn opvolger. De Acta Sanctorum vermelden twee vitae van Gondulphus, waarvan de oudste uit de elfde eeuw stamt. Gondulphus was volgens de overlevering de zoon van Gondemart, hertog van Lotharingen en van vrouwe Mandegloire, een dochter van koning Lotharius van Frankrijk. Gondulphus was deken van de St-Servaaskerk, toen hij in 578 Monulphus opvolgde als dertiende bisschop van Maastricht. Volgens de legende was hij een ijverig geloofsverkondiger en liet hij overal in het bisdom kerken en kapellen bouwen. Gondulphus raakte bij een bezoek aan de voormalige bisschopsstad Tongeren zo onder de indruk van de aanblik van de ruïnes, dat hij ter plekke besloot de stad te laten herbouwen om er weer zijn bisschopszetel te kunnen vestigen. Maar op datzelfde moment werd hem door afschuwelijke tekenen duidelijk gemaakt, dat God het daar niet mee eens was. Daarvoor had de stad destijds haar bisschop

Servatius te slecht behandeld. De bisschop was zo overdonderd door wat hij had gezien, dat hij bij zijn terugkeer in Maastricht ernstig ziek en verzwakt bleek. Hij stierf korte tijd later van angst op 26 juli 586.

Verering en relieken

In 1039 werd het gebeente van Monulphus en Gondulphus 'verheven' door het in een stenen reliekkist bij het altaar te plaatsen. Deze verheffing of *elevatio* gold in de middeleeuwen als een heiligverklaring. Dit gebeurde tijdens de plechtige kerkwijding in aanwezigheid van Keizer Hendrik III. Proost Humbertus plaatste in de derde kwart van de elfde eeuw ter ere van Monulphus en Gondulphus een cenotaaf, een grafteken dat wordt opgericht ter nagedachtenis aan overledenen van wie het stoffelijk overschot elders verkeert of onvindbaar is, boven hun graf in het middenschip van de kerk. Uit archeologisch onderzoek is gebleken dat het daar aanwezige graf niet ouder is dan de late negende of tiende eeuw. De cenotaaf van Monulphus en Gondulphus bevindt zich tegenwoordig in de oostcrypte van de kerk. De plek van het vermeende graf wordt nu aangeduid met een ruitvormige, hardstenen plaquette in de vloer. In de loop van de twaalfde eeuw werd een deel van de relieken in een verguld koperen reliektafel geplaatst, die als pendant naast de Noodkist van Sint Servaas op het hoogaltaar van de Sint-Servaaskerk stond. De reliektafel bevindt zich sinds 1846 in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel. In de Schatkamer bevinden zich ook het zogenaamde kleed van Monulphus en een aantal reliekschrijnen en bustes van beide heiligen. Het is opvallend dat de zevenjaarlijkse Heiligdomsvaart van Maastricht in de middeleeuwen plaatsvond rond het feest van Monulphus en Gondulphus, een week ervoor en een week erna.



Schilderijen en beelden

In de Maastrichtse kerken, schatkamers en musea bevinden zich diverse schilderijen en beelden van Monulphus en Gondulphus.

Het Bonnefantenmuseum bezit een zeventiende-eeuws schilderij van Gaspar de Crayer, getiteld *De opstanding van Monulphus en Gondulphus uit hun graven*.

Monulphus wordt traditioneel met baard afgebeeld en houdt als kerkbouwer vaak een model van de Sint-Servaaskerk vast, terwijl Gondulphus meestal baardloos wordt afgebeeld. Het was vermoedelijk atelier Cuyper-Stoltzenberg in Roermond dat van dit gegeven afweek: bij de neogotische reliekbustes met kaakfragmenten, die nog regelmatig met de stadsprocessies en de Heiligdomsvaart hun ronde door de stad maken, is juist Monulphus baardloos verbeeld.

Charles Vos maakte in 1934 een beeld van de twee heiligen voor een pijler van de Sint Servaasbrug. Bij het Mariamonument in Wyck (Albert Termote, 1952) staat Monulphus in gezelschap van Servatius, Lambertus en Hubertus aan de voet van een zuil met het beeld van Maria.

Bij de Sint-Servaasbasiliek staat sinds 1993 een bronzen beeld door Jef Courtens (zie omslag). Op de bijbehorende plaquette van M. Mourmans is de tekst aangebracht: "HH. MONULPHUS en GONDULPHUS bouwde rond 550 de ierste steine kerk bove 't graaf vaan SINT-TERVAOS".

In de Sint-Servaasbasiliek negentiende-eeuwse ramen te zien met scènes uit de levens van Monulphus en Gondulphus. Een raam in de reeks kapellen aan de zijbeuk aan de



noordzijde laat Monulphus zien terwijl hij de door hem gebouwde kapel van de H.H. Cosmas en Damianus te Luik wijdt, Monulphus en Gondulphus met een kerkmodel als stichters van de Servaaskerk, Monulphus die weet dat hij binnenkort zal sterven en zijn tijd gebruikt om het volk te onderwijzen en zijn begrafenis.



Buiten Maastricht zijn hun verbeeldingen minder talrijk. Opvallend is de gevelsteen in Akense Klappergasse, met een afbeelding van de Maastrichtse bisschoppentweeling.

Klapperende heiligen

Na hun dood deden Monulphus en Gondulphus nog één keer van zich spreken. Aan deze gebeurtenis herinneren een banderol met tekst op het gewelf van de Sint-Servaasbasiliek en een plaquette in de Akense Klappergasse.



Op deze plaquette is verbeeld hoe twee geraamtes met tabberd, staf en mijter onderweg zijn. Boven het reliëf is een opschrift aangebracht: MONULFF, GONDULFF, STAET OP TER VAERT; WIJ AKEN DAT MUNSTER, ontleend aan de tekst op het gewelf in de Servaasbasiliek. Duidelijk een connectie met Maastricht, zeker met de stadsster prominent in het hoekje. Beeldhouwer Dries Engelen uit Maastricht maakte deze steen die door het stadsbestuur van Maastricht aan de burgers van Aken werd aangeboden tijdens de Akense Heiligdomsvaart in 1958. De tekst op de steen is in het (Middel)Nederlands en verwijst naar de inwijding van de Domkerk van Aken die was gebouwd als hofkapel van Karel de Grote. De legende wil, dat toen Karel de Grote in 804 zijn pas gebouwde Pfalzkapelle wilde laten inwijden, hij daarvoor paus Leo III en een hele schare bisschoppen wist te mobiliseren. Hij wenste 365 bisschoppen bij de plechtigheid, voor iedere dag van het jaar één. Maar ondanks alle inspanningen kwam hij twee bisschoppen tekort. Gelukkig was Onze Lieve Heer de keizer welgezind en stuurde in de nacht voor de inwijding een engel in de crypte van de Maastrichtse Servaaskerk die met luide stem riep: "Monulphus en Gondulphus, sta op en ga naar Aken om de Münsterkerk in te wijden." Daarop rezen de bisschoppen op uit hun graf en gingen in vol ornaat op pad. Ze haastten zich met zo'n vaart naar het Münster, dat hun knoken er van klepperden. Toen de twee ook nog op de voor hen gereserveerde stoelen plaatsnamen, kon de inwijding toch doorgang vinden. Na afloop van het feest 's avonds verlieten de twee heiligen de stad, om zich in Maastricht weer te ruste te leggen.

In een andere versie van het verhaal ging Karel de Grote zelf naar Maastricht om de bisschoppen uit hun graf te bidden.



De gangbare opvatting is dat deze sage door Jean d'Outremeuse in de veertiende eeuw niet alleen zou zijn opgetekend maar ook zou zijn bedacht, waarbij hij de Latijnse inscripties op het grafmonument van Monulphus en Gondulphus verkeerd zou hebben begrepen door een foute interpretatie van 'Aquisque dicato', waarbij Aquis (wateren) geen betrekking heeft op Aquisgrana (Aken), maar op de wijding met water van de stenen 'ark' die boven het graf van de bisschoppen in de Servaaskerk was opgericht.

De opstandingslegende was echter al in de dertiende eeuw bekend ten tijde van Otto van Everstein, proost van de Dom te Aken én van de Servaaskerk te Maastricht. Hij verwijst er in 1238 naar als iets waaraan geloof gehecht dient te worden.

Samen met een indrukwekkende hoeveelheid aflaten die Monulphus en Gondulphus verleenden, zou je dit Middeleeuwse wonderverhaal een reclame-campagne kunnen noemen om pelgrims naar de heiligdommen in Aken en Maastricht te lokken.

Hubertuskapelletjes in Maasgouw

door Lei Peeters en Mw. Tony Joosen

Hubertus van Luik oftewel Sint Hubertus werd omstreeks 655 geboren en overleed in 727 in Ter-vuren. Hij werd heilig verklaard op 3 november 743.

Hubertus was een vertrouweling van Pepijn van Herstal. Zijn enige vermaak waren grote jachtpartijen aan het hof. Zelfs op Goede Vrijdag ging hij jagen.

Op die dag in het jaar 678 achtervolgde hij volgens een legende met zijn meute honden een reusachtig hert. Vlak voordat hij het dier wilde neerschieten draaide het dier zich naar hem om en verscheen er een lichtend kruis tussen zijn gewei. Een stem uit de wolken beval Hubertus om het jagen te staken en naar de H. Lambertus van Maastricht te gaan. Vandaar dat hij bekend staat als patroonheilige van de jacht. Veel jagersverenigingen en schuttersgilden dragen dan ook zijn naam.

In de midden-Limburgse gemeente Maasgouw staan in Heel en in Thorn kapelletjes die zijn toegewijd aan Sint Hubertus.

In Heel stond het Hubertuskapelletje, ook wel genoemd Hubertus-huuske of St. Hoebers kapelke, oorspronkelijk in het Heelder veld, aan een kruising van landwegen ten noorden van Heel.

Toen in dit gebied werd gestart met ontgrondingswerkzaamheden werd de kapel niet afgebroken, maar uitgegraven, op een dieplader geplaatst en in 1980 overgebracht naar een nieuwe standplaats aan de Boslaan in Heel.

Daar staat zij nog steeds in alle eenvoud te pronken tussen het dennengroen en struikgewas. Recentelijk werd zij opnieuw van een witte verflaag voorzien.

Heel Hubertuskapel (foto mw. E. Geelen)

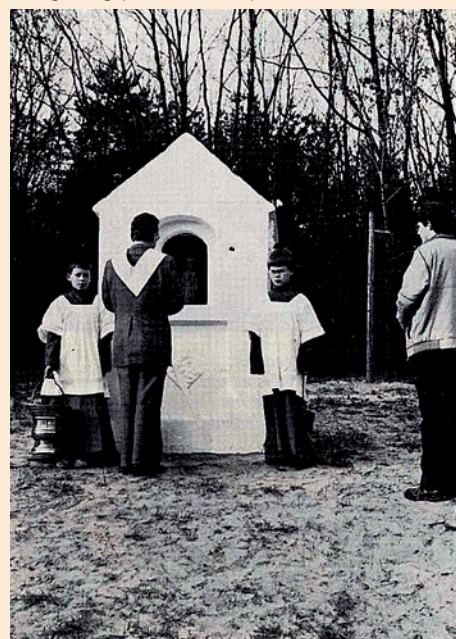


Heel 1981 Jos Timmermans met het door hem vervaardigde beeldje (archief SKKL)



Heel beeldje in Hubertuskapel (foto mw. E. Geelen)

Heel 1981 Pastoor Schoeren tijdens de inzegening (archief SKKL)



Niet zo heel erg ver verwijderd van deze locatie staat op de hoek Iftervoorterweg/Heerbaan in Thorn een gelijknamige kapel.

Het is een van de best bewaarde kapelletjes van Thorn. Zij dateert uit 1769, zoals op een hardstenen plaat aan de achterzijde staat vermeld:

‘Hier offert men ter eeren van S. Hubertus I 1769 M’

De kapel werd gerestaureerd in 1823 en 1989 en is van de stichting kruisen en kapellen Thorn.

In de kapel bevindt zich achter een vlechtwerk van stalen strippen het beeld van de H. Hubertus. Het originele beeld staat in de parochiekerk St. Michaël.

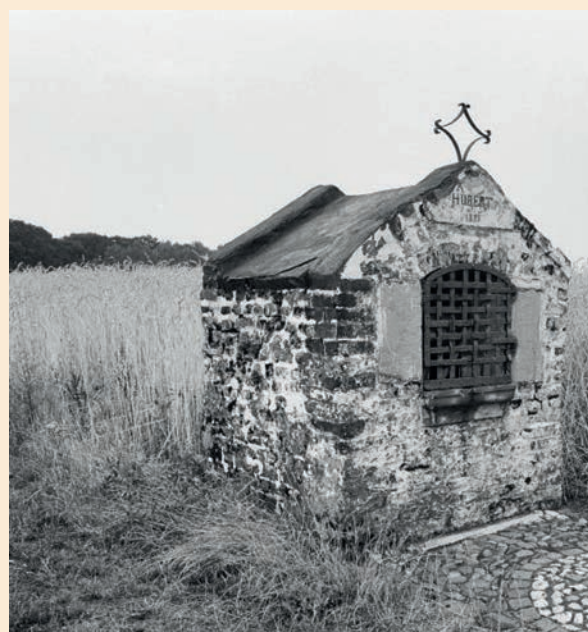
Voor diegenen die de heilige en zijn attributen niet direct herkennen staat zijn naam gebeiteld in de frontgevel van deze zogenaamde niskapel. In de sierbestrating van maaskeien is ook nog de letter H verwerkt.



2011 Thorn Hubertuskapel



2018 Thorn Hubertuskapel
(foto mw. Tony Joosen)



Thorn Hubertuskapel (collectie P.van Hooff)

1976 Thorn Hubertuskapel
(collectie Mat Peeters)

Hubertus en de dolle honden

Koos Swinkels

Toen bisschop Hubertus het lichaam van Lambertus op de verhuiswagen liet zetten en definitief de deur achter zich dichttrok, ging hij de geschiedenisboeken in als de laatste bisschop van Maastricht en de eerste van Luik. Hij kon tevoren weten, dat de Maastrichtenaren daarmee niet blij zouden zijn. Wat hij bij leven nog niet wist, was dat het gelovige volk na zijn dood een web van legendes rond zijn persoon zou weven. De bestrijding van de hondsdelheid zou wat het volk betreft een van zijn hoofdtaken als heilige worden.

Hubertus bracht het lichaam van zijn voorganger terug naar de plaats van de moord in Luik en bleef daar resideren. Hij bouwde een kerk boven het graf van zijn grote voorbeeld en missioneerde in de Ardennen, in Taxandrië en Brabant. Hubertus overleed in 727. Door de verheffing van zijn gebeente op 3 november 743 kreeg hij die dag als plek op de heiligenkalender.¹ De Apostel van de Ardennen werd begraven in Luik; zijn gebeente verhuisde in 825 naar Andage, waar hij een tijdlang kluzenaar was geweest. De plaats heet nu Saint Hubert en Ardennes en is de grote bedevaartplaats van de heilige. De devotie verspreidde zich over de Ardennen, de Eifel, Lotharingen, Westfalen, Brabant en Limburg.

De Antoniuskapel in Veltum is een typische boerenkapel bij Venray. Dit is de toestand rond 1920.

Het volk ging met hem aan de haal. De legende van zijn jeugdige jacht op Goede Vrijdag in de Ardennen, waarbij hij een hert tegenkwam met een stralend kruis tussen de takken van het gewei, is overbekend en favoriet in de beeldende kunst. Al is het verhaal geleend van Sint-Eustachius, de heilige bisschop uit de tweede eeuw; hij kreeg het hert als vast attribuut. Behalve dan in de Antoniuskapel in Veltum, nu een wijk van Venray. Daar heeft hij een jachtgeweer bij zich. Een beetje vreemd want Hubertus kende geen buskruit, maar toch...



Het houten beeld van Hubertus is 46 cm hoog en dateert uit het begin van de zeventiende eeuw. Hij draagt een schubbenjak en een wapenrok. In de rechterhand heeft hij een jachthoorn, met de linker steunt hij een

geweer. Een hond zit aan zijn voet en kijkt omhoog. Het beeld is te zien in het Venrays Museum.

Sint-Hubertus is de patroon van de jagers, vanwege zijn grote passie voordat hij geroepen werd tot het religieuze leven. Hij werd tot in de vorige eeuw aangeroepen tegen hondsdelheid. De beet van dolle honden was in vroeger tijden een levensgevaarlijke zaak. Zonder behandeling leidde de infectie tot de dood. Zoals op meerdere plaatsen, zocht het volk remedie en vond die bij Sint-Hubertus. De monniken uit zijn klooster verschaften goede raad en dokterden, ondersteund met gebedsformulieren en recepten.²

Rituelen in de Antoniuskapel in Veltum

De kapel – type kleine dorpskerk – dateert in zijn huidige vorm volgens een ingemetselde steen uit 1625 met een uitbreiding in 1681. Het beeld van Antonius-abt en een lavabo zijn ruim een eeuw ouder. De kapel is mede toegewijd aan de heiligen Hubertus en Rochus; hun beelden stammen uit de zeventiende eeuw. Beiden werden aan-



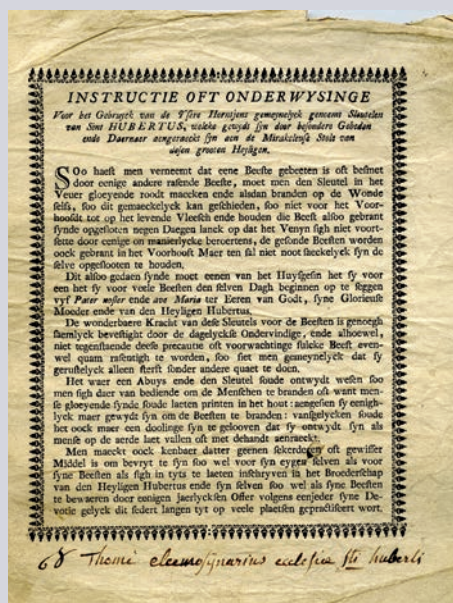
geroepen bij gevaarlijke ziekten: de ene bij hondsdoelheid, de andere bij de pest. Een grote pestgolf maaide een flink deel van de bevolking neer in 1635.

In het gemeentearchief van Venray is een deel van het kapelarchief bewaard gebleven. Het geeft behalve een inkijsje in de verkoop van varkenskoppen op de feestdag van Antonius (13 januari) ook een beeld van hoe men omging met hondsdoelheid.³

Op de feestdag van de jagerspatroon klonk hoorngeschal bij de kapel en werd de meute gezegend, voor de laatste keer in 1962. Het was de eerste dag van de jacht. De jagers brachten Hubertusbrood mee. Tot de opkomst van de beroepsbakkerij was dat een zelfgebakken roggenbrood van negen ons. Na de zegening kreeg de hond een stukje en de rest ging naar het gezin. Het brood voor de hond heeft te maken met de rol van Hubertus als patroon tegen de hondsdoelheid. Hoewel de ziekte ook overgebracht kan worden door wilde dieren zoals vossen en vleermuizen, worden honden gezien als de voornaamste bronnen. Men had geen behoorlijke medicijnen voorhanden: een beet moest snel worden schoongeschroeid. Na een paar dagen zou men anders moeten amputeren en binnen negen dagen overleed het slachtoffer. Duizend jaar geleden kwamen de zieken al naar de abdij van Saint Hubert voor genezing. Daar werd een draadje uit de stola van de heilige in een sneetje in de hoofdhuid gedrukt. Of dat 'enten' hielp, is natuurlijk de vraag. Honden werden uit voorzorg gebrand met een brandijzer, dat aan het gloeiende eind was voorzien van een rond plaatje waarin een jachthoorn was gegraveerd. Dat gebeurde ook in Veltum. De hond werd met zijn kop in een gevorkte tak gehangen, waarbij de koster klaar stond om het dier het brandmerk tussen de ogen te drukken.

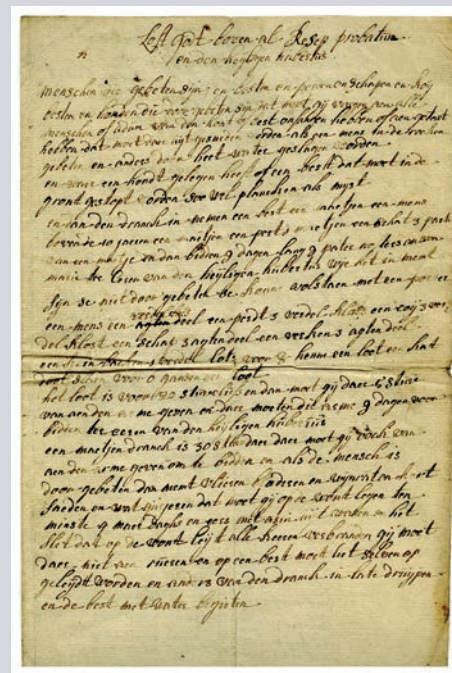
Daarbij werd uitgebreid gebeden.⁴ In het begin van de vorige eeuw was de belangstelling nog enorm te noemen: men kwam van heinde en verre met honden voor een behandeling. In Veltum is het bizarre ritueel tot 1932 in gebruik gebleven. Toen had men voldoende vertrouwen in de moderne bestrijdingsmethoden, met dank aan Louis Pasteur. Het gevaar is overigens nog altijd aanwezig, maar de behandeling is effectief.

In het archief wordt een gebruiksaanwijzing voor het brandijzer bewaard, afkomstig uit het klooster van Saint Hubert.



In het kapelarchief is een handgeschreven recept te vinden, op basis waarvan een medicijn kon worden gemaakt.⁵ Om te beginnen was hygiëne van belang: besmette kleding moest heet worden gewassen of de betreffende stukken werden uitgesneden en begraven. Dat gold ook voor de plek waar de hond lag. De wond moest gewassen worden met azijn en verzorgd worden met een mengsel van vlierblad en guichelheil. Een drank werd getrokken uit heggerank, gezegende distel, wijnruit, scheuten van de vlier, betonie, hysop, peterselie, muur en poelruit. Het recept geeft nauwkeurige aanwijzingen voor de bereiding en de toediening.

Petronella Liefkens, huisvrouw van Jan Linders, zette in 1803 het eeuwenoude recept op papier.



De combinatie van de heiligen Antonius-abt als patroon van de boerestand en tegen veeziekten, van Rochus als beschermheilige tegen de pest en van Hubertus als patroon van de jagers en tegen hondsdoelheid maakt van de kapel een godshuis, dat perfect past in de kleine boerengemeenschap die Veltum ooit was. Antonius en Rochus kwamen in de streek meer voor in kerken en kapellen, maar Hubertus genoot bekendheid in de verre omgeving. Dat krijg je bij hondsdoelheid! Inmiddels staat de kapel jarenlang leeg. Soms wordt ze nog gebruikt als trouwlokatie.

1 Regis de la Haye en Paul Hamans (red.), De merovingische kerk in Bisdom langs de Maas (Maastricht 2009), 41-44.
2 J.P. Bik, Feest- en vierdagen in kerk- en volksgebruik (Velsen 1958), 156-163.
3 Koos Swinkels, 'Verhalen rond de Veltumse kapel' in Hen Camps (red.), Veltheim Veltum, geschiedenis van een Venrayse wijk (Venlo 1983), 9-37.
4 Gemeentearchief Venray, archief Parochie Sint-Petrus'Banden (GAV, SPB), 69/C27: Rekenboek 1639-1763, 70/C28: Reken- en renteboek 1650-1680 en 70/C29: Reken- en renteboek 1786-1937.
5 GAV, SPB, 111/E50/9: Stukken betreffende de kapel te Veltum, 1739-1866.

Lambertuskapel Reuver

door Wim van Diepen

De parochiekerk van Reuver is toegewijd aan de Heilige Lambertus. In de Reuverse buurtschap Leeuwen vinden we, aan de Lambertusweg, echter ook een kapel die is toegewijd aan deze heilige. Ze is gebouwd in 1899.

Lang daarvoor stond hier ook al een kapel. Uit gegevens van 'Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal' komen we heel wat meer ter weten over de geschiedenis van deze plek.

Zo zou volgens de overlevering de Heilige Lambertus op deze plaats een heiligdom hebben gesticht om van daaruit de bewoners van de omgeving te kunnen bekeren. Rond 700 stond hier al een kapelletje en ook de H. Plechelmus en de H. Willibrordus zouden hier hebben gewerkt.

Omstreeks de twaalfde eeuw werd dit gebouwtje uitgebreid en heeft het enige tijd dienst gedaan als parochiekerk voor de inwoners van de buurtschappen Beesel, Leeuwen en Offenbeek. Dat kerkje bood plaats aan ongeveer 100 personen.

In de vijftiende eeuw komen we de 'St Lambert's Capelle' in elk geval tegen op een lijst van hulpkerken in het dekenaat Wassenberg, dat tot het bisdom Luik behoorde.

Vanaf de Franse tijd vonden er geen geregelde diensten meer plaats en in 1830 werd het kerkje afgebroken. In 1845 werd met gebruikmaking van de sloopresten een klein herinneringskapelletje op deze plek gebouwd. Bij de bouwwerkzaamheden werden toen verschillende botresten gevonden van mensen die kennelijk rond deze plek waren begraven.



2018 Lambertuskapel voorzijde (foto Wim van Diepen)

Hier is dus waarschijnlijk het kerkhof van de eerste Reuverse Parochie geweest.

In de negentiende eeuw nam de belangstelling voor het vieren van de Sint Lambertusdag toe en uiteindelijk besloot men in 1899 om een nieuwe kapel te bouwen op deze plek.

Het reeds aanwezige kleine kapelletje uit 1845 werd nu geheel gerenoveerd met oude natuurstenen van de vroegere kapel, die men met name in de fundering van het gesloopte gebouw had aangetroffen. Zo ontstonden er dus twee kapellen: de grotere hoofdkapel, met aan de achterkant daaraan vast gebouwd, het kleine kapelletje dat moest herinneren aan de eeuwenoude geschiedenis.

Eeuwenlang werd er op of rond 17 september (Sint Lambertusdag) ook een jaar- en veemarkt gehouden in de buurt van de kapel. In 1819 werd deze markt verplaatst naar het centrum van Reuver en veranderde ze geleidelijk in een soort kermis. Frappant is in elk geval dat de huidige Reuverse Kermis nog altijd in de maand september plaatsvindt.

In 2007 heeft men de kapel en de omgeving op schitterende wijze gerenoveerd. Sindsdien weten velen de weg naar deze plek weer te vinden. Ook talrijke gasten van vakantiepark 'De Lommerbergen' komen hier graag en laten hun waardering blijken in het intentieboekje.

Tegenwoordig wordt, onder grote belangstelling, op de vrijdag die het dichtst bij 17 september ligt in de kapel een plechtige H. Mis opgedragen. Na afloop is er traditiegetrouw nog een gezellig samenzijn, uiteraard met koffie en vlaai.

Uitgebreide informatie over deze kapel is te vinden in: Het tijdschrift Kapellen en Kruisen van SKKL nummers 41 en 42, en de jaarboeken 1983, 2011 en 2012 van Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal.



2018 Lambertuskapel achterkant met duidelijk zichtbaar het oude kapelletje (foto Wim van Diepen)



1968 het oude kapelletje aan de achterkant van de hoofdkapel (publicatie Maas- en Roerbode)

2018 zijaanzicht Lambertuskapel (foto Wim van Diepen)



Lambertusbeeld(en) in Haelen

door Christien Dings

De H. Lambertus is de patroonheilige van de parochie Haelen.

Een beeld van deze heilige uit de 18e eeuw heeft een prominente plek binnen in de kerk. Sinds enkele jaren wordt dit beeld weer door leden van schutterij St. Agatha megedragen in de Sacramentsprocessie.

In een publicatie uit het Limburgsch Dagblad van 1 september 1953 is al te lezen dat men tijdens de bouw van de kerk voornemens was om in de torengewel boven de ingang een beeld te plaatsen van de H. Lambertus, die in deze streken zij aan zij met

St. Willibrord het geloof verkondigde. De R.K. St.-Lambertuskerk (Kerkplein 13) is een driebeukige basilicale kruiskerk voorzien van een ingebouwde toren met ingesnoerde spits. Deze sobere traditionalistische kerk met neoromaanse details werd in 1953-'55 gebouwd naar ontwerp van H.F.M. van Groenendaal, ter vervanging van de in 1944 onherstelbaar verwoeste neogotische voorganger uit 1859 (toren 15de eeuw).

Aan de buitenkant hangt sinds 1980, aan de noordzijde tegen een der gevels van de achthoekige voormalige doopkapel, een mooi borstbeeld van de H. Lambertus.

Dit beeld is ontworpen en vervaardigd door de Haelse kunstenaar Truus Coumans.

In 1978 gaf het kerkbestuur opdracht aan mevrouw Coumans om een borstbeeld van de H. Lambertus te maken. Dit beeld zou dan bij gelegenheid van de 25e verjaardag van de inwijding van de parochiekerk in 1980 op feestelijke wijze ingehuldigd worden, met de bedoeling om het daarna in een nis te plaatsen, 5 meter boven de ingang. Deze nis stond namelijk al 25 jaar leeg.

Aanvankelijk zou het beeld in graniet gemaakt worden. Omdat het

1980 kunstenaar Truus Coumans werkt aan het Lambertusbeeld in haar atelier in Haelen (fotoarchief Truus Coumans)



21-09-1980 Haelen, het beeld van de H. Lambertus wordt tijdens een feestelijke viering t.g.v. het 25-jarig jubileum van de parochiekerk, ingezegend door pastoor Poelman (foto Bert Elfrink)





21-09-1980 Haelen, voorafgaande aan de feestelijke jubileumviering in de parochiekerk, trekt een processie door het dorp. (foto Bert Elfrink)

dan ongeveer drie jaar werk zou vergen werd toen besloten om het in Franse kalkzandsteen te maken. Voor de kunstares was het haar eerste opdracht in steenkappen. Ze heeft er met tussenpozen ongeveer een jaar aan gewerkt in haar atelier 't Achterhoes in Haelen.

De naamdag van de in 705 in Luik vermoorde H. Lambertus is op 17 september, welk feest gelijktijdig gevierd werd op zondag 21 september 1980 bij de inhuldiging. Onder begeleiding van Harmonie Philomena en Schutterij St. Agatha trokken geestelijkheid, misdienaars, kerkbestuur, parochieraad en de gemeentelijke overheid in

processie vanaf de pastorie naar de kerk, waar een dankdienst werd gehouden. Pastoor Poelman was voorganger in de concelebratie met deken van Hees, oud-pastoor Huysmans, oud-kapelaan Heiden dael, father Coolen en pater de Jong. Aan het einde van de viering richtte burgemeester G. J. M. van Riet namens het gemeentebestuur een felicitatiewoord. Aansluitend aan deze dienst werd om 11.15 uur het borstbeeld van de kerkpatroon onthuld en gezegend door pastoor Poelman. De zangvereniging St. Lambertus zong hierbij het Lambertuslied. Het publiek had daarna de gelegenheid om het beeld te bezichtigen.

2018 - Leden van schutterij St. Agatha dragen het Lambertusbeeld in de Sacramentsprocessie in Haelen (foto's Christien Dings)



Beeld H. Lambertus aan de zijgevel van de kerk in Haelen 2018 (foto Christien Dings)

Uiteindelijk is het niet in de nis boven de ingang geplaatst, maar is besloten om het op een sokkel tegen de doopkapel te zetten, waardoor de nis sinds de bouw van de kerk (1955) nog altijd LEEG is.

(Op de feestdag van St. Lambertus wordt de laatste jaren weer het Lambertuslied, dat in de vergetelheid was geraakt, gezongen. Een oude traditie die door pastoor Constantijn Dieteren opnieuw is ingevoerd).

Geraadpleegde bronnen:

Mw. Truus Coumans, *Rondom Het Leudal no.40* en het archief van de Lambertusparochie Haelen.



VERERING VAN DE H. SERVATIUS BISSCHOP EN BELIJDER - NUNHEM

door Peter Adams

PROCESSIE-ZONDAG NUNHEM

Op processie zondag viert de parochie Nunhem en allen die zich daarbij willen aansluiten haar patroonheilige: Sint Servatius, bisschop en belijder. Die viering gaat terug op een eeuwenoude traditie. En juist omdat het oude geloof in die ene ware God telkens opnieuw wordt beleefd, kan deze traditie zich blijven handhaven.

De Servaasverering in Nunhem is al eeuwenoud

Het eerste tastbare bewijs van verering van St Servaas is de grote en nog altijd klinkende luidklok van de parochiekerk met als opschrift: Sancte Servaes, die in 1492 werd gegoten door Johannes en Gradis de Venlo. Het eerste zichtbare bewijs is een beeltenis van Servatius op de fraaie monstrans, in 1629 aan de kerk van Nunhem geschonken door Jonker Jan de Waes en Margareta van Nunum; links van de glazen cilinder waarin het Allerheiligste H.Sacrament getoond wordt, staat onder een klein baldakijn met pinakel, een beeldje van St. Servaas met evangelieboek in de hand. In 1744 is de Servaaskapel al te vinden op een kaart van E.Prick, die de Midden-Limburgse streek rond Roermond tekende.

2007 processie, dragers beeld H. Servatius uit 1919 daarachter het vaandel van Margaretha Maria Alacoque (foto Christien Dings)



De processie naar de St. Servaaskapel wordt gehouden op de zondag voor Hemelvaart (en na de zondag van de eerste communie). Ze vertrekt rond 9.30 uur vanaf de parochiekerk en trekt via de Kerkstraat en de Servaasweg door het bos naar de St. Servaaskapel, waardoor de processie enigszins het karakter heeft van een natuurwandeling. In de processie worden drie processievaardels meegevoerd. Vooraan loopt een vaandeldrager met het eind 18e eeuws parochievaandel met daarop de geschilderde afbeelding van St. Servaas. Twee misdienaars houden de flossen vast gevolgd door individuele processiegangers. Dan de fanfare 'Muziekver. Nunhem' (met vaandel uit 1981 en sindsdien meetrekt). De fanfare speelt afwisselend zes verschillende processiemarsen. Daarachter loopt het gemengde processiekoor, gevolgd door vier mannen met een met bloemen versierde draagbaar waarop het St.Servaasbeeld uit 1919 staat.

Aansluitend komt het vaandel van Margaretha Maria Alacoque (de kloosterzuster, aan wie Christus verscheen en die zich inzette voor de H.Hart-verering). Zij is in mei 1921 heilig verklaard. Dan sluiten de meisjes van de hoogste groep van de basisschool aan als zgn. maagden in het wit en lichtblauw gekleed met een palmtak in de hand. Hierachter, vier jongens die het Lam Gods op het Evangelieboek dragen. Dan lopen de kinderen, die dat jaar de eerste H.Communie hebben gedaan, meteen gevolgd door vier pages met de processiekaars, die na afloop in de kapel blijft. Hier achter volgen de misdienaars met twee wierookvaten, scheepje en altaarschellen. Een misdienaar draagt de St.Servaasrelikwie in een zilveren monstrans. Onder het door vier mannen gedragen en door vier mannen met flambouwen omgeven baldakijn (in de volksmond "hemel" geheten), loopt pastoor of zijn vervanger met de monstrans (uit 1629) met het Heilig Sacrament. Achter het baldakijn de burgemeester en leden van het gemeentebestuur en genodigden. Dan volgt de vaandeldrager met het onlangs gerestaureerde vaandel van de St.Servaasbroederschap (1917). Tenslotte wordt de processie afgesloten door Servaasvereerders, parochianen en andere processiedeelnemers.

Op weg naar de Servaaskapel houdt de processie stil bij de Magnificatkapel, waar de monstrans op een rustaltaar wordt geplaatst en bewierookt, terwijl een



2014 de processie loopt over de nieuwe Servaasbrug terug naar de parochiekerk (foto Christien Dings)

Servaas-antifoon en het "Tantum ergo" worden gezongen en de priester de zegen met het Allerheiligste geeft. Dit kapelletje werd op processiezondag 16 mei 1920 ingezegend en toen voor de eerste keer als rustplaats voor de processie gebruikt.

De parochianen kennen het gebruik om in de deuropening van hun huis devotie-altaartjes op te richten met een kleed, kaarsen, bloemen en planten, een beeldje van St. Servaas en eventueel een kruisbeeld. De betekenis hiervan is: Christus, u bent welkom en zegen ons huis en allen die hier wonen.

Na aankomst aan de Servaasberg wordt het Allerheiligste in de Servaaskapel geplaatst en het Servaasbeeld voor de kapel. In de openluchtkapel op de Servaasberg wordt dan de H. Mis opgedragen. In de liturgie zijn verschillende St. Servaashymnen en twee St. Servaasliederen opgenomen. Na de H. Mis trekt de processie terug naar de kerk.

Sinds 2014 via de nieuwe Servaasbrug over de beek, aangelegd vanwege de afsluiting van het terrein van Nunhems Zaden. Ditmaal wordt stilgehouden bij het uit 1886 daterende Sint Jobkappelletje. Ook hier wordt de monstrans met het H. Sacrament op een rustaltaar in het kappelletje geplaatst en het "Tantum Ergo" gezongen. Door de akkers en langs het kerkhof trekt de processie verder naar de parochiekerk. Na het zingen van het "Te Deum Laudamus" wordt de processie besloten met de zegen met het Allerheiligste en volgt rond kwart voor twaalf een aubade door Fanfare 'Muziekver. Nunhem' voor de kerk aan de "notabelen". Na de klanken van de 'Muziekver. Nunhem' gaat het merendeel van de deelnemers zijns weegs of strijkt neer in het café tegenover

de kerk, dat met het oog op de kermis, een orkest heeft ingehuurd. De processie gaat namelijk gepaard met een kermis, die na de processie opent.

Bloemtapijt

Sinds mensenheugenis wordt in Nunhem aan de vooravond van de jaarlijkse processie een kleurrijk bloemtapijt gelegd op de ongeveer 50 meter lange zandweg naar de Servaaskapel. De zaterdag, een week vóór de processie, wordt er gewerkt aan de Servaaskapel: bladeren ruimen, snoeien, schoffelen, maaien en harken, zitbanken controleren en van plastic voorzien. Op de zaterdag voorafgaand aan de processie, 's morgens vanaf 8 uur, komen leerlingen van de basisschool het tapijt leggen, geholpen door een 20-tal oud-leerlingen. 's Morgens vroeg trekken jongens het bos in om mos te verzamelen. Ondertussen koppen de meisjes de al weken van te voren verzamelde bloemen, van een kweker, groothandelaar en plaatselijk bloemist. Daarna sorteren ze deze op kleur in bakken. In het tapijt worden drie soorten zand verwerkt: geel mergelzand, rode gravel en wit zilverzand. Terwijl men hiermee druk bezig is, wordt het van te voren op papier getekende ontwerp met diverse godsdienstige motieven en symbolen, zoals duif, vis, kelk, hostie, doopvont, lam, enz. en de tekst van de "loper" met een schoffel in het zand getekend. Vervolgens wordt de mosrand gelegd en dan de bloemen en het gekleurde zand. In de loop van de middag tegen een uur of vier is het karwei klaar.

2007 bloemtapijt bij Servaaskapel Nunhem (foto Christien Dings)





2018 Nunhem Servaaskapel met bloemtapijt (foto Christien Dings)

Het is elk jaar weer een gezellig gebeuren waarbij enkele oudere meisjes (dames) zorgen voor boterhammen met spek en eieren. Het leggen van het tapijt gaat altijd door ook bij slecht weer zoals enkele jaren geleden. Dit jaar luidde de tekst in de "loper": 'Servatius vertrouwend op uw voorspraak bidden wij tot God voor ons te zorgen'.

"Moge de gelovige lezer onder u op voorspraak van de heilige Servatius steeds die genade van God ontvangen, troost in de moeilijkheden van het christelijke leven en de gave van een vaste hoop op het eeuwige geluk in het hemelse vaderland."

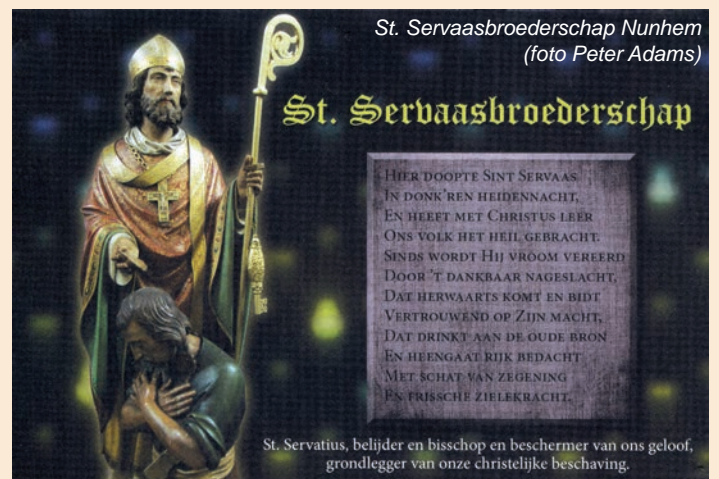
Van PROCESSIONCOMITE tot SERVAASBROEDERSCHAP

Enkele Nunhemmers van het toenmalige processiecomité hebben in 2010 het initiatief genomen om n.a.v. de afsluiting van het Nunhems Zaden terrein waar de processie jarenlang over heen getrokken was, een alternatieve route te realiseren. De nieuwe brug over de Haelense beek, de Servaasbrug, werd op 22 mei 2014 officieel geopend door deputé Patrick van der Broeck en ingezegend door pastoor C. Dieteren (drie dagen vóór de St. Servaasprocessie)! Naast de onuitgesproken drang naar verbondenheid van vele Servaasvereerders in Nunhem en omgeving, was dit de directe aanleiding om van het processiecomité een stichting te maken: de Servaasbroederschap. Gezien het jaarlijks meegedragen vaandel is er in 1917 al sprake van de Servaasbroederschap die toen een ledenbestand kende van meer dan 24.000!! Oppericht 29-03-1917 door de toenmalige bisschop van Roermond Mgr. Laurentius Schrijnen. Logischerwijze leidde dit tot de heroprichting van deze Servaasbroederschap.

Doel van deze stichting is: "Instandhouding van de bijzondere verering tot de heilige Servatius, rondom de Servaaskapel, Servaasput, Calvariekruis op de Servaasberg te Nunhem; deze naar buiten toe te bevorderen en uit te breiden; het verrichten van alle verdere handelingen die met vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk zijn."

Momenteel zetten we ons in voor de hoognodige restauratie van de drie processievaandels. Het parochievaandel uit de 18e eeuw, het vaandel van Margaretha Maria á la Coque, en het Servaasbroederschapsvaandel. Met deze restauratie is een behoorlijk bedrag gemoeid dat wij middels subsidies en giften bij elkaar proberen te krijgen! (ong. 15000,- euro)

(Draagt u de Servaasverering een warm hart toe, dan kunt u als weldoener een financiële bijdrage leveren aan deze restauratie van deze unieke vaandels. Voor slechts 10 euro per jaar wordt u al weldoener. U kunt ook voor het leven weldoener worden door een donatie vanaf 100 euro eenmalig. Stichting Servaasbroederschap Nunhem, p/a Molenbergstraat 21 6083AW Nunhem D. Peeters tel.0475-593369 email: stichtingservaasbroederschap@gmail.com)



Koninklijke Onderscheiding Bèr Geurts

Stichting Kruisen en Kapellen Arcen, Lomm en Velden

door mw. M. Geurts

De heer Bèr Geurts, voorzitter van de Stichting Kruisen en Kapellen Arcen, Lomm en Velden, heeft uit handen van burgemeester Antoin Scholten, de Koninklijke onderscheiding 'Lid in de orde van Oranje-Nassau' ontvangen.

Bèr Geurts (65) was in de jaren '80 en '90 bestuurslid en voorzitter van voetbalclub DEV. Sinds 2011 is hij fotograaf van de plaatselijke carnavalsvereniging De Keieschiéters. Geurts is ook **voorzitter van de Stichting Kruisen en Kapellen in Arcen Lomm en Velden**.

Verder begeleidde hij tussen 2011 en 2015 mensen met een beperking tijdens het Sociaal Café in Velden. Geurts houdt als vrijwilliger van de gemeente de Maasstraat schoon, is materiaalman en looper van Team Arcen en deelnemer aan de Roparun. Ook regelt hij het verkeer rond de Venloop én is hij collectant voor de Goede Doelen Week.

April 2018.



Van de redactie:

- ❖ de redactie stelt het bijzonder op prijs dat lezers ook zelf schrijvers zijn; dat verlevendigt ons tijdschrift en brengt allerlei wetenswaardigs op het gebied van klein religieus erfgoed in onze provincie breed onder de aandacht. Dus vooral blijven doen, geachte schrijvende lezer! Maar ja, ... voor het mooi kunnen redigeren van uw artikel of bijdrage is het wel belangrijk, dat u de tekst en de eventuele foto's in aparte bestanden stuurt. En wat de foto's betreft: toch minimaal 1 MB.
Ons adres: SKKL@bisdom-roermond.nl ...
- ❖ ... maar ook als u geen artikel schrijft, laat het ons wel weten of er een inzegening, herplaatsing, herstel van een kruis of kapel aanstaande is en blijf s.v.p. foto's sturen. Laat het ons minstens weten middels een klein berichtje na de plechtigheid; wij beschouwen het allemaal als uitermate kostbaar voor ons archief; en alles wat in ons archief te vinden is, zal beschikbaar blijven voor alle geïnteresseerden, nu en in de verre toekomst! Soms is het al geregeld met een enkele "muis-klik" en – tjoep! - de foto en/of berichtje zit bij ons in de "box"! Kleine moeite, groot gevolg! Dank!

INVENTARISATIE VAN KRUISEN EN KAPELLEN

MonumentenWachtLimburg



Welke objecten inventariseren?

Met regelmaat worden de kruisen en kapellen in Limburg door Monumentenwacht Limburg geïnterviewd. Sinds twee en een half jaar zijn we bezig in het zuiden van de provincie. Zo zijn de gemeente Maas-tricht, Eijsden-Margraten, Vaals en Valkenburg aan de Geul en het grootste gedeelte van Gulpen-Wittem inmiddels opgenomen.

Meetwerk in
Nederweert



Bij die opname hanteren we over het algemeen de norm dat de objecten vanaf de openbare weg, veldweg of anderszins vanaf publiekelijk toegankelijk terrein zichtbaar moeten zijn. Daarbij geldt ook dat ze een devotieel karakter uitstralen.

Kruisen en kapellen aan het zicht onttrokken, bijvoorbeeld in achtertuinen, in kloostertuinen, op begraafplaatsen, niet opengestelde parken e.d. worden hierin niet betrokken. Zij behoren dus niet tot onze doelgroep. De kruisen en kapellen op kloosterterrein en begraafplaatsen rekenen wij tot een afwijkende groep.

Er geldt voor ons echter een uitzondering en dat zijn alle Mariagrotten, Lourdesgrotten of overige aan heiligen te relateren grotten, waar die ook maar voor komen. Zij zijn vanaf 2008 toegevoegd aan de inventarisatie van kruisen en kapellen in Limburg.

Huisaltaren, huiskapelletjes en kruisen in achtertuinen zouden in de toekomst mogelijk tot een nieuwe groep van inventarisatie kunnen gaan gelden.

Materiaalkeuze

Bij de opname van de kruisen valt het ons vaak op dat de keuze van het materiaal in sommige regio's de sluitpost lijkt te zijn van de opknopbeurt van een kruis, zonder daarbij overigens te kort doen aan de geweldige inzet van de vele vrijwilligers. Zij zijn het immers, die er voor zorgen dat ons religieus erfgoed er goed bij staat.

Op diverse plaatsen is er voor het maken van tekstbordjes en INRI's bijvoorbeeld witte volkern gebruikt, beter bekend als Trespa. Er wordt dan zonder vooraf te prepareren tekst aangebracht, meestal met een viltstift of permanent marker. In zulke gevallen zie je dan dat de tekst al heel snel vervaagt en na een of twee jaar nauwelijks nog leesbaar is.

Anderszijds komen er ook donkerkleurige en fraai beletterde trespa tekstborden voor. Daar is dus wat meer aandacht aan geschonken.

Van borden, vervaardigd uit gelaagd hout gaat het voegblad heel snel inscheuren, plooien en/of bladderen.

Gebrekkig leesbaar
tekstbordje



Situatie tekst na twee jaar

Ook de van gelaagd hout samengestelde rug en afdekking van zgn. vliegerkruisen hebben veel te verduren en zijn duidelijk minder duurzaam. Het hout is doorgaans niet weersbestendig en het gebruik daarvoor wordt daarom ontraden, tenzij het met zink, koper of leien wordt bekleed.



Weersonbestendig houtmateriaal

Eikenhout daarentegen is veruit het beste weersbestendig, maar kan absoluut niet tegen afsluitende verf. Juist dan treedt houtrot op en ontstaat bij verniswerk donkere verwerking onder de laklaag.

Boomkruisen in bossen zijn minder onderhoudsgevoelig bij het gebruik van hardhout, zoals eiken en essen, mits ongelakt en slechts gekleurd met olie- of waterbeits.

Bevestiging

In het veld komen we vaak een wat al te opzichtige wijze van bevestigingsmiddelen tegen. Zo zijn veel INRI's en corpussen nogal "oversized" vastgeschroefd. Het gebruik van extreem grote schroeven in kleine inri's en het vastzetten van corpussen of andere ornamenten met te grote schroeven en bouten is natuurlijk niet de bedoeling.

Graag adviseren we om de soms fraai gestileerde inri's als het niet anders kan met hoogwaardige kit te verkleven. Corpussen dienen doorgaans door de voeten en handen worden vastgezet maar kunnen, indien dat niet mogelijk is, vanaf de achterzijde aan een kruis worden gebout of zelfs worden vast gelast op het gietijzeren kruis.



Schoorijzer door pelikaan vastgezet

Kleinere messing, koperen of metalen inri's en ook corpussen van kleiner formaat kunnen met koperen spijkertjes of koperen bolkopschroefjes worden vastgezet.



Dit kan natuurlijk nooit de bedoeling zijn

Met andere woorden, het kan altijd wel wat subtieler maar nogmaals, het is geen directe kritiek maar slechts een vingerwijzing van hoe het misschien toch iets beter kan.

Want we moeten altijd van mekaar kunnen blijven leren, nietwaar!



Te fors geschroefd

Boskruis bij Kasteel Hillenraad (Boukoul/Swalmen) na vele jaren eindelijk prachtig hersteld

tekst en foto's: Wim Clout

Hij heeft alweer een groots werk verricht, Jan Hinssen uit Asselt, en deze keer het kruis in het bos van landgoed Hillenraad (Swalmen/Boukoul) prachtig hersteld!

Het moet minstens al vijftien jaar geleden zijn dat dit monumentale kruis door verwerking/betonrot is verdwenen, hoogstwaarschijnlijk met een allerlaatste zetje van baldadigheid. Al die jaren stak er enkel wat kromgebogen ijzer uit de sokkel waarop de familiewapens van (links) Wolff-Metternich en (rechts) von Schall-RiauCour en de jaartalen 1910 – 1935 zijn uitgehouwen. Maar nu in volle glorie herrezen, werd het op 28 juni jl. ingezegend door pastoor Chr. Willems van Asselt¹. Het was een eenvoudige plechtigheid in het bijzijn van o.a. de kasteelheer dhr. Thibaut de Guerre en zijn echtgenote gravin E. Wolff-Metternich, alsmede dr. Eric Caris (o.a. verantwoordelijk voor het monumentenbeleid in de gemeente Roermond). Met deze zegen werd een intensieve periode van voorbereiding en herstel afgesloten: reconstrueren, ontwerpen,

begroten, subsidiepotjes zoeken bij provincie en gemeente (!.), en uiteindelijk het ter plaatse in het bos gieten, oprichten en vasthechten/lassen aan de sokkel van het nieuwe betonnen kruis. Dat laatste was nog niet zo eenvoudig, alleen al als je bedenkt, dat het kruis van gewapend beton (trascement) 2m45 hoog is! Jan moest er een compleet steigerwerk voor bouwen. De totale hoogte, inclusief sokkel, bedraagt maar liefst 3.6 m!

En dan het bijzonder mooi corpus; dat is nog een verhaal apart. Via het (helaas) verdwenen atelier van Westrom/Roermond kwam Jan terecht bij het vakbekwame atelier van de stichting Kruisen en Kapellen Venray. Met een mal op ware grootte "onder de arm" trok hij erheen om aldaar een verhoudingsgewijs mooi corpus voor een dergelijk groot kruis uit te zoeken. Dat werd daar natuurlijk



Wat overbleef van het oude kruis

Wapenschild op de sokkel



Het oude kruis in vervallen toestand in 2006 (foto's archief SKKL)





Het nieuwe kruis



Jan Hinssen, hersteller

gevonden, maar bleek tegelijkertijd behoorlijk kostbaar. Gelukkig kon het corpus (gespreide-armwijdte ± 1m) gegoten worden, vooral door een behoorlijke subsidie uit het voor dergelijke doelen in het leven geroepen "Wiel Oehlen-fonds". Nu staat het weer als een baken van Gods meeleven met ons mensen in het bos van kasteel Hillenraad. En bepaald niet eenzaam, want jaarlijks passeren hier honderden wandelaars die de 10^e etappe van het Pieterpad (Swalmen-Montfort) lopen (*in: Pieterpad, deel 2, Vorden-*

Maastricht, pag. 135 lezen we: "... vóór kasteel Hillenraedt linksaf. Op kruising rechtdoor, een boslaan. Na *de resten van een wegkruis* buigt het rechts...." uitg. 2010).

Jan, dankzij uw inzet heeft zelfs deze wandelgids dringend behoefte aan herziening van de tekst!

Is dan nu alles klaar? Niets is minder waar. Jan vertrouwde mij toe: "Ik heb heel wat kruisen en heilige huisjes opgeknapt in Swalmen en Asselt, maar er altijd bij "uitgehou-

den": als ik het opknop moeten jullie het daarna wel zelf netjes onderhouden!" Dat laatste heeft nu ook de kasteelheer van harte toegezegd!

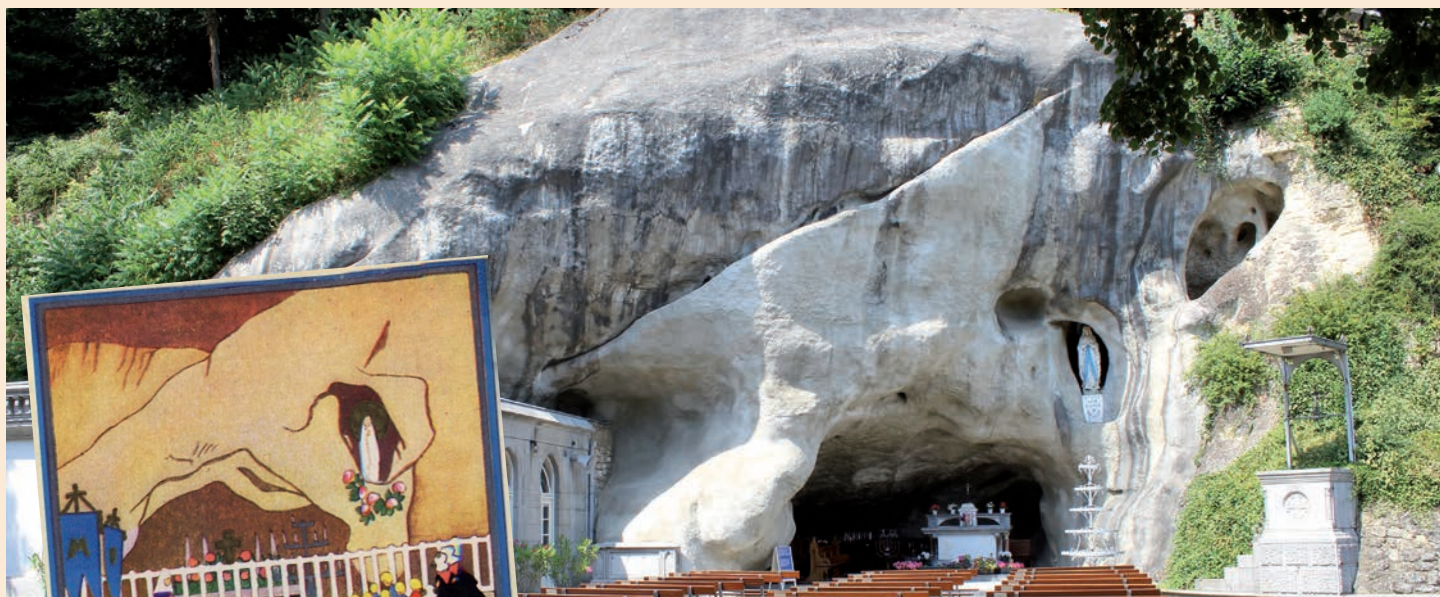
Alle lof voor Jan Hinssen, die terecht zelf de zegenkwispel vasthoudt op de foto.

1 Asselt: de familie Wolff-Metternich is al eeuwen verbonden met het beroemde Rozenkerkje; er bevindt zich o.a. het familiegraf.

Inzegening door pastoor Ch. Willems



aanwezig bij de inzegening. vlnr kasteelheer dhr. Thibaut de Guerre, dr. Caris, dhr van de Winkel, Jan Hinssen, gravin E. Wolff-Metternich en dhr. Van Diepen



Onze Lieve Vrouw van Lourdes Valkenburg

zijn eerste Nederlandse grot en Tienray wist te Rome de titel te veroveren van "Klein-Lourdes", met dezelfde voorrechten als de Aartsbroederschap te Lourdes zelf. Grotten verrezen overal! Trouwe en vrije copieën van de wereldberoemde grot te Lourdes.

Grotten van gouden mergel, van wijnrode brikken, van zwart-grijze sintels, klein en groot. Kijk eens even nieuwsgierig over die lange kloostermuur... vast vindt hij daarginder 'n Lourdesgrot, keurig onderhouden door de novicen, door een broeder Ewaldus of een oude zuster Anastasia. Des winters wordt het wit-blauwe Lieve Vrouwe-beeldje binnengehaald, of met stro omwonden, maar als de lente zingt door het groene heuvelland, dan worden de dorre herfstbladeren uit de grot geharkt, de rozelaars geknipt, en het beeld weer in ere hersteld.

Dan staan de kaarsjes weer te bloeien in de zoele Meimaandavond, als sterren zo fris en klinkt en zingt en fluit heel Limburg zijn Meimaandliedjes uit.

En dan staan in al die grotten en grotjes, soms als een kistje zó klein, soms als een schuurpoort zó groot, de Lieve Vrouwjes wit en blauw, stil

te glimlachen en te luisteren, zoals Maria zelf eens stond voor Bernadette Soubirous.

Zijn ze mooi die gipsen en stenen beeldjes? Och! Bernadette glimlachte met de afbeelding van O.L.Vrouw, die een der beste Parijse kunstenaars mocht maken. Het leek niet op de schone Vrouwe, die zij zo dikwijls gesproken had! En toch men had op haar aanwijzen nog zó zijn best gedaan. Moeders beeld is altijd mooi! Lourdes-grotten van ons dierbaar Limburgse grottenland! Kleurige plaatjes uit ons prentenboek, schilderijtjes van ons huis, bonte bloemen onzer tafel, garnering van ons zomerkleed en sieraad onzer omheinde hoven.

Als wij de voorname Lourdes-grotten in Limburg moesten noemen, zouden wij er een dozijn zeker vergeten. Valkenburg heeft echter in ons Limburgse land de grootste en schoonste Lourdesgrot, om te trekken vele pelgrims en te wekken menige toerist.

Zie ze daar zitten! Ze zijn gekomen al die Maria-kinderen: naar het riante stadje, naar de Lourdesgrot, waar men binnenloopt, bergaf gastvrij door de wijde open poort, over brede

Met de Lieve Vrouwkes waren we nog steeds bij de S maar omdat in dit nummer van Kapellen en Kruisen aandacht wordt besteed aan de inzegening van de beelden van de aartsengelen bij de Lourdesgrot hebben we dit Lieve Vrouwke naar voren gehaald.

De Limburger is een Mariakind en als zijn Moeder graag in een grot verschijnt, al is 't het ook ver weg, kort bij de Spaanse grens, dan moet hij ook een Lourdesgrot hebben. Grotten bouwen, die kunst kent hij, daar hij zijn heel oud voorgelacht niets anders zag doen dan "mollen" in zijn heuvels.

Van de Sint Pieterskerk tot de Duivelsberg, kruipt hij "in de berg", om er niets anders uit te halen -eeuwen lang- dan een gouden mergelblok, of een zwarte diamant.

Limburg, bij uitstek het land der grotten, bouwde op de Keerderberg

trappen, alsof men een koninklijk paleis bezoeken gaat.

Daar zitten ze: voorop de pensionnairtjes in uniform uit 't klooster in de buurt, ze zijn op wandeling naar de grot, onder de veilige leiding van twee zusters. En O.L.Vrouw luistert stil naar hun gezang en hun gelijkmatig bidden. Daar zit ook een groepjes schoolkinderen uit Valkenburg zelf, met kaarsjes, zorgvuldig in een wit papierke gewikkeld, in de hand. En Maria heeft ook dit offertje gezien! Daar zit ook een groepje uit een of ander Limburgs gehucht. Ze moesten zo ver lopen over de eenzame grijze veldwegen naar kerk en school, maar ze plukken altijd veldbloemen voor kapelletje langs de weg. En O.L.Vrouwtje kent haar Bernadetjes terug. Daar loopt ook dat wispelturige ventje rond, dat nergens stil kan zitten. Op z'n eentje houdt hij ontdekkingstochten tot grote vertwijfeling der Juffrouw op school. Dat gaat later vast naar Indië of Amerika, maar komt wel terecht, want hij neemt Maria mee.

Gegroet!
Blozende kinderen
van dit Heiligenland.
Houdt Moeder Maria
maar vast bij haar hand!
Welkom!
Gij allen bij uw Moeder,
die ook op U te wachten staat
in het schemerdonker
der open grot,
die nooit en voor niemand
door sluitdeuren gesloten wordt.
Donkere tijden!
Donkere grotten!
Maar dan toch met
één groot Lichtpunt behangen!
Maria! De Sterre,
de Lichtbaken onzer veiligheid,
die grotten tot heilbronnen smelt
en de nachten tot dagen verlicht.
'n Donkere grot!
Lief Vrouwtje en een kaars.
Rode rozen
aan groene rozelaars....
In een tijd
nog zwarter dan de nacht....
Vertrouw mijn land!
Waar Zij waakt en wacht!

De realisatie van de bijzondere plek halverwege de Cauberg is het gevolg van een reeds begin 1900 door pastoor F. Sarton van Valkenburg geopperd idee. Een motivatie voor de stichting van de Lourdesgrot was het afwenden van zedelijk verval als gevolg van het opkomende, al te frivole toerisme en de komst van vele vreemdelingen door de nabije mijnindustrie. Het zou echter nog tot 17 januari 1926 duren tot de verwezenlijking van zijn droom eindelijk van start kon gaan. Het bleek namelijk niet gemakkelijk een geschikte locatie voor dit project te vinden. In 1924 liet het kerkbestuur de ogen vallen een stuk gemeentegrond tegenover het klooster van de paters der H.H. Harten. De gemeente deed het stuk grond met mergelhelling voor 25 gulden van de hand ten behoeve van het goede doel.

De opvolger van pastoor Sarton, pastoor W. Hermans, zond in maart 1925 de Maastrichtse ingenieur J. de Ras naar Lourdes om ter plaatse alle benodigde metingen te verrichten.

Op 23 december 1925 verwierf het kerkbestuur het gewenste terrein en kon de aanleg van de Lourdesgrot beginnen. Negen dagen nadat de eerste spade de grond in ging arriveerde het witte Mariabeeld uit Lourdes. Het was geschonken door de familie Diepen die in Valkenburg ook de Katakomben stichtten. Het beeld werd in de H.H. Nicolaas en Barbarakerk gezegend en in processie naar de in aanbouw zijnde grot overgebracht.

De grot is in de mergelwand uitgehouwen. Amper drie maanden nadat de bouwwerkzaamheden onder leiding van de Valkenburgse bouwkundige/beeldhouwer Jos Eymael van start waren gegaan, werd op 30 april 1926 het Mariabeeld reeds in de in aanbouw zijnde grot geplaatst. Een tegenvaller was dat de mergelwand verstevigd moest worden met een betonconstructie, wat extra kosten met zich meebracht. Architect Bartels werd hiermee belast. Een stukje geschiedenis uit het boekje getiteld "De

Valkenburgsche Lourdesgrot" van Jac v.d. Peijl -uit 1927-. Uitgegeven met toestemming van het bisdom Roermond en ondertekend door Dr. Frans Feron, destijds kapelaan van de Nicolaaskerk en later professor van het Groot Seminarie: "Valkenburg is doende, zich een Lourdesgrot te bouwen. Deze mededeeling zonder meer zegt niets buitengewoons. Lourdesgrotten zijn er haast ontelbare verzezen. De vermeerdering van haar aantal met ééne is geen wereldschokkend feit. Van meer belang is echter de wijze, waarop dit nieuwe bedeed tot stand komt. Het zal zich namelijk door zijn uitvoering onderscheiden boven alle reeds bestaande van deze soort, en in de toekomst zal het niet licht worden geëvenaard. Want de Valkenburgsche Lourdesgrot zal, zoover dit maar eenigszins mogelijk is, tot in de kleinste en fijnste bijzonderheden toe een weergaloos zuiver evenbeeld worden van de Massabiellegrot, waarop de Moeder Gods Haren maagdelijken voet heeft gezet; waarin de glans van Haar hemelsche grootheid heeft gestraald; waaruit gevloeid is de lieflijke klank der zoete stem die gezegd heeft: "Ik ben de Onbevleete Ontvangenis. Ik wil dat hierheen veel volk samentrekke .."

In de zomer van 1928 kwam de getrouwe kopie van de grot van Massabielle in Lourdes gereed. In 1929 werden naar een ontwerp van architect Dils de hardstenen sacristie en de bijbehorende kiosk voor de verkoop van religieuze artikelen gebouwd. Het beeld van de H. Bernadette Soubirous, die in 1933 heilig is verklaard, werd in 1934 geschonken aan pastoor Hermans bij gelegenheid van zijn veertigjarig priesterfeest. H.J. Eymael uit Heerlen maakte de preekstoel rechts van het altaar. In 1950 plaatste pastoor A. Welters een marmeren altaar in de Lourdesgrot, in de trant van het altaar in Lourdes. In 1968 en 1990 is de grot gerestaureerd.

Dagelijks komen er gelovigen voor het opsteken van een kaarsje en een kort gebed tot Maria.

Inzegening van de aartsengelen bij de Valkenburgse Lourdesgrot

Door Sander van Daal

Op Tweede Pinksterdag, 21 mei 2018, zegende pastoor H. Jansen van Valkenburg de drie nieuwe beelden van de aartsengelen Gabriël, Raphaël en Michaël. Deze modern vormgegeven beelden vervangen reeds lang verdwenen beelden op de hekpijlers bij de Lourdesgrot op de Cauberg.



De oude aartsengelen

In 1929 werden twee 150 centimeter hoge engelenbeelden geplaatst op de vierkante pijlers aan weerszijden van de toegangstrap: Gabriël en Raphaël. Zij waren van terracotta en steenkleurig geschilderd. Ze kostten fl.180,- In 1932 kwamen er nog twee bij. Michaël en een engel met kruis zonder naam. In 1968, met de restauratie van de Lourdesgrot, kregen de engelenbeelden een nieuwe verflaag.



In 1980 werden de engelen van de sokkel gehaald om te worden geres taureerd. Ze hadden te lijden gehad onder weersinvloeden maar vooral baldadigheid. De beelden zijn in een grot gelegd waar het verval verder voortschreed. Alleen de zeer gehavende Raphaël rest nog.

De herplaatsing en inzegening van drie aartsengelen

Sinds 21 mei 2018 zijn de drie aartsengelen terug op de drie geres taureerde kolommen. Dit keer werd een duurzamer en hopelijk ook hufferproof materiaal



gebruikt. Ze zijn ontworpen en vormgegeven door de Valkenburgse kunstenaar Jan Odekerken. De familie Lebouille maakte met hun steun de plaatsing van de nieuwe beelden mogelijk. De kunstenaar en de begunstigers waren aanwezig bij de inzegening. Aan de grot werden alle betrokkenen en belangstellenden welkom geheten, werd de totstandkoming van de nieuwe beelden toegelicht en ging pastoor Jansen voor in gebed.



Enkele muzikale intermezzo's completeerden de plechtigheid. Vervolgens daalde de pastoor de trappen af om de beelden te zegenen. De kinderen van de familie Lebouille onthulden de naambordjes onder de beelden op de pijlers waarna pastoor Jansen een gebed uitsprak en de beelden zegende met wijwater.

Als slotlied werd uiteraard "Te Lourdes op de bergen ..." gezongen waarna nog een nazit volgde bij Hotel Voncken.

WIE ZIJN DEZE 3 AARTSENGELEN?

Gabriël:

Lucas 1,26-28

Aankondiging van de geboorte van Jezus. In de zesde maand zond God de engel Gabriël naar de stad Nazareth in Galilea, naar een meisje dat was uitgehuwelijkt aan een man die Jozef heette, een afstammeling van David. Het meisje heette Maria. Gabriël ging haar huis binnen en zei: "Gegroet Maria, je bent begenadigd, de Heer is met je".

Gabriël is als boodschapper schutspatroom van Postbeambten, filatelisten, telegrafisten, radiomedewerkers, telefonisten, nieuwsdiensten en televisiezenders.

Feestdag: 29 september.

Raphaël:

Tobit 5,4 +

Hierop ging Tobias op zoek naar iemand die met hem naar Medië kon reizen, iemand die wist hoe je daar moest komen. Hij liep naar buiten - en daar stond Raphaël voor hem (een engel van God, maar dat wist hij niet).

Raphaël zei: "Ik zal een goede reisgenoot zijn. U hoeft u nergens zorgen over te maken. Er zal ons niets overkomen, niet op de heenreis en niet op de terugreis, want we nemen een veilige weg". "Moge Gods zegen met je zijn, vriend" antwoordde Tobit.

Raphaël wordt doorgaans voorgesteld als pelgrim, vaak blootsvoets, een pelgrimeerstaf in de hand met daaraan soms een kalebas. Raphaël is de schutspatroom van reizigers, emigranten en spoorwegpersoneel (als pelgrim) maar ook van verpleegsters en apothekers (als genezer).

Feestdag: 29 september.

Michaël:

Openbaring 12,7-10

Toen brak er oorlog uit in de hemel. Michaël en zijn engelen bonden de strijd aan met de draak. De draak en zijn engelen boden tegenstand maar werden verslagen. Sindsdien is er voor hen in de hemel geen plaats meer. De grote draak werd op de aarde gegooid. Hij is de slang van weleer, die duivel of Satan wordt genoemd en die de hele wereld misleidt. Samen met zijn engelen werd hij op de aarde gegooid.

Michaël is de schutspatroom van ijkers, gewichtenmakers, apothekers, kooplieden, soldaten, politie, militaire politie en vele andere beroepen. Vanwege zijn vlammend zwaard (daarmee zou hij in 590 op het mausoleum van keizer Hadrianus in Rome -nu Castel Sant'Angelo- verschenen zijn) werd hij aangeroepen tegen bliksem en onweer.

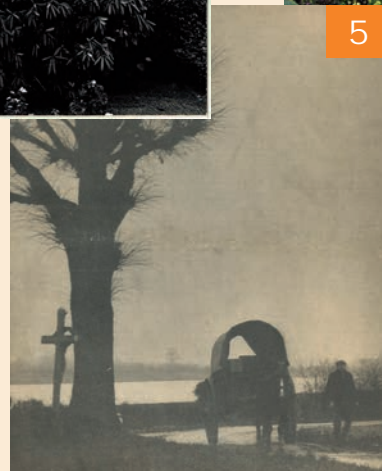
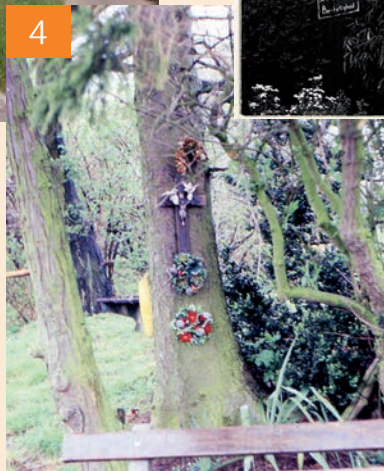
Feestdag: 29 september.



Ook nu weer vragen wij om uw hulp bij het traceren van de locatie van enkele objecten.

De kruisen onder de nummers 1, 3, 4 en 5 hebben ook al in editie 78-79 gestaan. Helaas heeft niemand zich gemeld met meer informatie over deze kruisen, vandaar dat we ze nogmaals plaatsen in deze rubriek. Onder nr. 2 staat een nieuw kruis waarvan wij de locatie zoeken. De locatie van het Mariabeeld dat in de vorige editie onder nr. 2 stond vermeld is inmiddels bekend. Een van onze oplettende lezers, de heer Jos Hulsman van Heemkundevereniging Geleen, meldde ons dat het hier

om het eerste openbare monument van O.L. Vrouw van Banneux in Limburg gaat. Dit beeld staat op het pleintje in de Nachtegaalstraat te Geleen. Het is gemaakt door Pie Schmitz en het werd op zondagmiddag 23 mei 1954 ingezegend door Mgr. Lemmens. Het werd in 2012 gerestaureerd. HARTELIJK DANK voor deze informatie! Herkent u deze objecten en weet u waar ze staan? Laat het ons dan weten via skkl@bisdom-roermond.nl. Bellen mag uiteraard ook, tel. 0475-386747. We horen graag van U! Dank-u-wel.



BOEKJE CHRIS WILLEMS

Geachte Lezer,

Wat een geluk! Het boekje "Langs 's Heerenwegen in Doorkruist Heuvelland" is weer verkrijgbaar en wel in de Kloosterboekhandel "Wittem" en bij Chris Willems, de auteur zelf: (chr-willems@ziggo.nl).

BOEK 'MONUMENTEN VAN VROOMHEID'

Het boek 'Monumenten van Vroomheid', een uitgave van de Stichting Kruisen en Kapellen uit 2004, onder

redactie van Peter Nissen en Koos Swinkels, is in beperkte oplage nog verkrijgbaar.

Dit rijk geïllustreerd boek over kruisen, kapellen en vrijstaande heiligenbeelden in Limburg, incl. een cd-rom met een inventarisatie van dit klein religieus erfgoed langs de openbare weg in Limburg, opgemaakt tussen 2000 en 2004, kunt u bestellen via skkl@bisdom-roermond.nl.

Het boek kost €20,00 excl. portokosten. Bij verzending zijn de kosten € 30,00 p.st.

AANDACHTSGEBIEDEN BESTUURSLEDEN

Onze stichting Kruisen en Kapellen in Limburg telt 16 bestuursleden. Behalve de voorzitter hebben alle bestuursleden hun "aandachtsgebied" in portefeuille. U kunt voor vragen opmerkingen en raad terecht bij het bestuurslid dat voor uw plaats verantwoordelijk is. Stuur bij voorkeur een e-mail zodat uw vraag of opmerking goed gedocumenteerd is en vastligt.

Voorzitter:

Matheu Bemelmans

tel: 0475 38 68 91

e-mail: skkl@bisdom-roermond.nl

Regio Noord-Limburg			
Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venray	Koos Swinkels	0478 58 46 31	koos.swinkels@gmail.com
Horst aan de Maas	Jos Jenniskens , <i>secretaris</i>	077 39 82 948	josjenniskens@home.nl
Peel en Maas	Vacant		
Beesel, Venlo	Wim van Diepen , <i>penningmeester</i>	077 47 51 987	wimvandiepen@home.nl
Regio Midden-Limburg			
Roerdalen, Roermond	Wim Clout , <i>vice-voorzitter, redacteur</i>	0475 31 12 92	wimclout17@gmail.com
Nederweert, Weert	Alfons Bruekers	06 2237 1484	abruekers@hetnet.nl
Leudal	Jos Backbier	0475 44 03 30	j.backbier@home.nl
Maasgouw, Echt-Susteren	Lei Peeters	0475 55 15 15	leo.peeters@planet.nl
Regio Westelijke Mijnstreek			
Nuth, Schinnen, Beek, Valkenburg aan de Geul	Sander van Daal , <i>redacteur</i>	06 2519 0455	sc.van.daal@gmail.com
Sittard – Geleen, Stein	Peer Boselie	046 45 82 207	peer.boselie@gmail.com
Regio Heuvelland			
Maastricht, Meerssen	Toon Jenniskens	043 34 76 206	toon.jenniskens@ziggo.nl
Gulpen-Wittem, Voerendaal	Chris Willems	045 57 51 390	chr-willems@ziggo.nl
Eijsden-Margraten, Vaals	Hay van Boekhold	043 45 73 378	yahvanb@gmail.com
Regio Parkstad			
Heerlen	Vacant		
Brunssum, Kerkrade, Landgraaf, Onderbanken, Simpelveld	Vacant		



HAR-
RYA
KORC
NE

11/20/2013